

Europos struktūriniai ir investicijų fondai

Vadovas valstybėms narėms ir programų institucijoms

Sukčiavimo rizikos vertinimas ir veiksmingos bei
proporcingos kovos su sukčiavimu priemonės

2014 m. birželio mėn.

ATSAKOMYBĖS RIBOJIMO PAREIŠKIMAS

Tai Komisijos tarnybų parengtas darbinis dokumentas. Jame vadovaujantis, galiojančiais Europos Sąjungos teisės aktais, valstybės institucijoms, specialistams, paramos gavėjams ar galimiems paramos gavėjams ir kitiems subjektams, stebintiems, kontroliuojantiems ar įgyvendinantiems Europos struktūrinius ir investicijų fondus, pateikiamos techninės gairės, kaip aiškinti ir taikyti šios srities Europos Sąjungos taisykles. Šiuo darbinio dokumentu Komisijos tarnybos siekia išaiškinti minėtas taisykles, kad būtų lengviau įgyvendinti veiksmų programą, ir paremti gerosios patirties sklaidą. Tačiau šiomis gairėmis nedaromas poveikis Teisingumo Teismo ir Bendrojo Teismo aiškinimo ar susijusi Komisijos sprendimų priėmimo praktikai.

Turinys

AKRONIMŲ IR SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	3
1. IŽANGA.....	5
1.1. Pagrindiniai faktai	5
1.2. Iniciatyvus, struktūrinis ir tikslinis požiūris į sukčiavimo rizikos valdymą	6
2. SĄVOKŲ APIBRĖŽTYS	7
2.3. Korupcijos apibrėžtis.....	8
3. PAČIOS INSTITUCIJOS ATLIEKAMAS RIZIKOS VERTINIMAS	8
3.1. Priemonė.....	8
3.2. Pačios institucijos atliekamo rizikos vertinimo grupės sudėtis	9
3.3. Pačios institucijos atliekamo vertinimo dažnumas.....	10
4. VEIKSMINGŲ IR PROPORCINGŲ KOVOS SU SUKČIAVIMU PRIEMONIŲ BŪTINŲJŲ REIKALAVIMŲ GAIRĖS.....	10
4.1. Kovos su sukčiavimu politika	10
4.2. Prevencija	11
4.2.1. Etikos kultūra.....	12
4.2.2. Atsakomybės sričių paskirstymas.....	13
4.2.3. Mokymas ir informuotumo didinimas.....	13
4.2.4. Vidaus kontrolės sistemos	13
4.2.5. Duomenų analizė ir priemonė ARACHNE	13
4.3. Nustatymas ir pranešimas.....	14
4.3.1. Tinkamo požiūrio formavimas	15
4.3.2. Sukčiavimo rodikliai (pavojaus ženklai).....	15
4.4. Tyrimas, pataisos ir baudžiamasis persekiojimas.....	16
4.4.1. Susigrąžinimas ir baudžiamasis persekiojimas	16
4.4.2. Tolesni veiksmai.....	16
5. AI ATLIEKAMAS VI SUKČIAVIMO RIZIKOS VERTINIMO IR JOS KOVOS SU SUKČIAVIMU PRIEMONIŲ AUDITAS.....	17
5.1. AI patikros lapas.....	17
5.2. AI patikrų dažnumas.....	17
1 priedas Sukčiavimo rizikos vertinimo priemonė ir jos naudojimo instrukcijos	
2 priedas Rekomenduojamos riziką mažinančios kontrolės priemonės	
3 priedas Pareiškimo dėl kovos su sukčiavimu politikos šablonas	
4 priedas AI skirtas patikros lapas	

AKRONIMŲ IR SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

AI – Audito institucija

TI – Tvirtinančioji institucija

BNR – Bendrų nuostatų reglamentas (2013m. gruodžio 17d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr.1303/2013, kuriuo nustatomos Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondui, Europos žemės ūkio fondui kaimo plėtrai ir Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondui bendros nuostatos ir Europos regioninės plėtros fondui, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondui ir Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondui taikytinos bendrosios nuostatos ir panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr.1083/2006)

ERPF – Europos regioninės plėtros fondas

ESF – Europos socialinis fondas

Finansinis reglamentas – 2002m. birželio 25d. Tarybos reglamentas (EB, Euratomas) Nr.1605/2002 dėl Europos Bendrijų bendrajam biudžetui taikomo finansinio reglamento

Fondai – konkrečiai šiame dokumente tai reiškia: Europos regioninės plėtros fondas, Europos socialinis fondas, Sanglaudos fondas ir Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondas

TI –Tarpinė institucija

VI – Vadovaujančioji institucija

OLAF – Europos kovos su sukčiavimu tarnyba

SANTRAUKA

Šios gairės skirtos padėti vadovaujančiosioms institucijoms (toliau – VI) ir joms patarti, kaip įgyvendinti BNR 125 straipsnio 4 dalies c punktą, kuriame nustatyta, kad VI, atsižvelgdamos į nustatytą riziką, taiko veiksmingas ir proporcingas kovos su sukčiavimu priemones. Komisija taip pat pateikia gaires audito institucijai (toliau – AI), kaip tikrinti, ar VI laikosi minėto straipsnio.

Komisija rekomenduoja VI laikytis **iniciatyvaus, struktūrinio ir tikslinio požiūrio į sukčiavimo rizikos valdymą**. Fondams iniciatyvias ir proporcingas kovos su sukčiavimo priemones reikėtų taikyti ekonomiškai efektyviai. Visos programų institucijos turėtų būti įsipareigojusios visiškai netoleruoti sukčiavimo ir pirmiausia nustatyti deramą vadovybės **požiūrį**. Tinkamai nukreipus sukčiavimo rizikos vertinimą ir aiškiai pranešus apie įsipareigojimą kovoti su sukčiavimu, galimiems sukčiautojams bus nusiųsta aiški žinia. Veiksmingai įgyvendintomis griežtos kontrolės sistemomis galima gerokai sumažinti sukčiavimo riziką, tačiau negalima visiškai pašalinti rizikos, kad bus sukčiaujama arba kad sukčiavimo atvejai nebus nustatyti. Todėl įgyvendinant sistemas taip pat reikia užtikrinti, kad sukčiavimo nustatymo procedūros būtų taikomos ir kad nustačius įtariamo sukčiavimo atvejį būtų imamasi tinkamų priemonių. Šios gairės tai pagalbos priemonė, kuria nuosekliai aiškinama, ką daryti su tais sukčiavimo atvejais, kurie lieka po to, kai kitos patikimo finansų valdymo priemonės buvo nustatytos ir veiksmingai įgyvendinamos. Tačiau bendras reglamentuojamojo pobūdžio nuostatų tikslas – ekonomiškai veiksmingas sukčiavimo rizikos valdymas ir veiksmingų bei proporcingų kovos su sukčiavimu priemonių įgyvendinimas, o tai praktiškai reiškia, kad turi būti laikomasi **tikslinio ir diferencijuoto požiūrio į kiekvieną programą ir atvejį**.

Todėl prie šių gairių pridėta pačios institucijos atliekamo sukčiavimo rizikos vertinimo priemonė kartu su išsamiomis instrukcijomis gali būti naudojama paplitusių sukčiavimo atvejų poveikiui ir rizikos tikimybei įvertinti. Antra, gairėse nurodomos rekomenduojamos riziką mažinančios kontrolės priemonės, kurios galėtų padėti dar labiau sumažinti likutinės rizikos veiksnius, kurių dar nepavyko veiksmingai pašalinti taikant esamas kontrolės priemones. VI veiklos tikslas turėtų būti rizikos veiksniams proporcingas ir konkrečioms atvejams, susijusiems su fondų lėšų teikimu tam tikrai programai ar regionui, pritaikytas atsakas į sukčiavimą. Visų pirma, atlikus šį rizikos vertinimą ir sisteminiu lygmeniu nustačius susijusias riziką mažinančias kontrolės priemones, rekomenduojama, kad vadovaujančiosios institucijos atsižvelgtų į konkrečius atvejus, kurių gali atsirasti įgyvendinant veiksmus, toliau rengdamos specifinius sukčiavimo rodiklius (pavojaus ženklus) ir užtikrindamos veiksmingą vadovaujančiosios institucijos, audito institucijos ir tyrimo įstaigų bendradarbiavimą ir tarpusavio koordinavimą. Komisija valstybėms narėms teiks pagalbą siūlydama konkrečių rizikos vertinimo priemonę – ARACHNE, kuria naudojantis bus galima nustatyti ir išaiškinti rizikingus veiksmus, projektus, paramos gavėjus ir sutartis ir (arba) rangovus bei išvengti jų keliamos rizikos ir kurių bus galima taikyti kaip prevencinę priemonę.

Komisijos siūlomas pačios institucijos atliekamas sukčiavimo rizikos vertinimas yra paprastas, logiškas ir praktiškas; jis grindžiamas penkiais pagrindiniais metodologiniais etapais:

1. rizikos, kurią keltų specifinis sukčiavimo būdas, kiekybinis vertinimas, įvertinant poveikį ir tikimybę (bendroji rizika);
2. esamų kontrolės priemonių, skirtų bendrajai rizikai sumažinti, veiksmingumo vertinimas;

3. grynosios rizikos vertinimas atsižvelgiant į visų esamų kontrolės priemonių poveikį ir veiksmingumą, t. y. šiuo metu esama padėtis (likutinė rizika);
4. suplanuotų riziką mažinančių kontrolės priemonių poveikio grynajai (likutinei) rizikai vertinimas;
5. tikslinės rizikos, t.y. rizikos lygio, kuri vadovaujančioji institucija laiko priimtina, nustatius visas veiksmingas kontrolės priemones, apibrėžimas.

Galiausiai Komisija planuoja prireikus teikti tikslinę paramą proceso pradžioje, kad padėtų valstybėms narėms įgyvendinti BNR 125 straipsnio 4 dalies c punktą ir šias gaires.

1. IŽANGA

1.1. Pagrindiniai faktai

Pagal Finansinio reglamento 59 straipsnio 2 dalį valstybės narės imasi visų būtinų priemonių, įskaitant teisėkūros, reguliavimo ir administracines priemones, kad apsaugotų ES finansinius interesus, būtent užkirsdamos kelių pažeidimams ir sukčiavimo atvejams, juos nustatydamas ir ištaisydamos padėtį.

BNR pateikiami konkretūs reikalavimai, susiję su valstybių narių atsakomybe už sukčiavimo prevencijos vykdymą. Šios sukčiavimo rizikos valdymo gairės yra skirtos Europos regioninės plėtros fondo (toliau – ERPF), Sanglaudos fondo ir Europos socialinio fondo (toliau – ESF) bei Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondo (toliau – EJRŽF) VI ir AI.

Be BNR 72 straipsnio h punkto, kuriame nurodyta, kad valdymo ir kontrolės sistemos turi užtikrinti pažeidimų, įskaitant sukčiavimą, prevenciją, nustatymą ir taisymą bei netinkamai išmokėtų lėšų kartu su delspinigiais susigrąžinimą, BNR 125 straipsnio 4 dalies c punkte nustatyta, kad VI, atsižvelgdama į nustatytą riziką, turi nustatyti veiksmingas ir proporcingas kovos su sukčiavimu priemones.

Sukčiavimo ir korupcijos rizikos veiksnius reikėtų tinkamai valdyti. VI tenka pareiga įrodyti, kad mėginimai pasisavinti ES biudžeto lėšas yra nepriimtini ir nebus toleruojami. Kova su sukčiavimu ir jo priežastimis bei padariniais yra didelis iššūkis bet kuriai vadovybei, nes sukčiaujama taip, kad tai nebūtų nustatyta. Vertinant, kokia galimos korupcijos ir sukčiavimo grėsmė bendroje veiklos aplinkoje, VI taip pat patariama atsižvelgti į *Transparency International* korupcijos suvokimo indeksą¹ ir Komisijos parengtą ES kovos su korupcija ataskaitą².

Sukčiavimo galimybių negalima nepaisyti ir jas reikėtų laikyti tam tikrais rizikos veiksniais, kuriuos reikia tinkamai valdyti kartu su kitais veiklos rizikos veiksniais ar galimai neigiamais įvykiais. Taigi sukčiavimo riziką galima vertinti taikant esamus rizikos valdymo principus ir priemones. Veiksmingai įgyvendinamomis griežtomis kontrolės sistemomis galima sumažinti riziką, kad bus sukčiaujama arba kad sukčiavimo atvejai nebus nustatyti, tačiau negalima pašalinti sukčiavimo tikimybės. Bendras tikslas turėtų būti tikslingai pašalinti svarbiausius sukčiavimo rizikos veiksnius, turint omenyje tai, kad, be pagrindinių reikalavimų, bendra bet kokių papildomų kovos su sukčiavimu priemonių nauda turėtų viršyti jų bendras

¹ <http://cpi.transparency.org/cpi2012>

² 2011 m. birželio 6 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Kova su korupcija ES“ (COM(2011) 308 galutinis).

sąnaudas (proporcingumo principas) ir atsižvelgiant į tai, kad sukčiavimu ir korupcija daroma didelė žala reputacijai.

Norint įvertinti bet kokių galimų sukčiavimo rizikos veiksnių, galinčių pakenkti ES finansiniams interesams, poveikį ir tikimybę, Komisija rekomenduoja VI naudoti šio dokumento **1 priede** pateiktą sukčiavimo rizikos vertinimo priemonę. Vertinimą turėtų atlikti VI sudaryta pačios institucijos atliekamo sukčiavimo rizikos vertinimo grupė³. Rekomenduojamų, tačiau neprivalomų riziką mažinančių kontrolės priemonių, kurias galėtų nustatyti VI, reaguodama į visus likutinės rizikos veiksnus, sąrašas pateikiamas **2 priede**. Šios proporcingos priemonės galėtų padėti dar labiau sumažinti likutinės rizikos veiksnus, nustatytus pačiai institucijai atliekant sukčiavimo rizikos vertinimą, kurie dar nebuvo veiksmingai pašalinti taikant esamas kontrolės priemones.

Be to, **3 priede** yra pateiktas neprivalomas pareiškimo dėl kovos su sukčiavimu politikos šablonas, skirtas toms VI, kurios nori išdėstyti savo kovos su sukčiavimu programą politikos pareiškime, kuriuo pačioje institucijoje ir kitiems paskelbiama oficiali VI pozicija dėl sukčiavimo ir korupcijos.

Siekdama papildyti šias gaires, Komisija taip pat teikia rekomendacijas, kaip AI turėtų tikrinti VI atliktą darbą, susijusį su sukčiavimo rizikos vertinimu ir atitinkamomis priemonėmis, kurias VI nustatė, kad sumažintų sukčiavimo riziką. **4 priede** pateikti patikros lapai gali būti naudingi atsižvelgiant į sistemų auditą, kurį AI atliks pagal BNR 127 straipsnį. Jie bus naudojami Komisijai pačiai atliekant rizikos vertinimą, be to, jie gali būti naudingi už valdymo ir kontrolės sistemos vertinimą atsakingai nepriklausomai audito institucijai rengiant ataskaitą ir nuomonę, skirtą vadovaujantis BNR 124 straipsnio 2 dalies nuostatomis pagrįsti VI paskyrimą.

1.2. Iniciatyvus, struktūrinis ir tikslinis požiūris į sukčiavimo rizikos valdymą

Pridedama praktinė pačios institucijos atliekamo sukčiavimo rizikos vertinimo priemonė skirta svarbiausiems atvejams, kai sukčiaujantys asmenys ar organizacijos, įskaitant organizuotas nusikalstamas grupes, galėtų lengviausiai manipuluoti pagrindiniais programų įgyvendinimo procesais, taip pat vertinti, kiek šie atvejai yra tikėtini ir kiek rimti jie galėtų būti, ir ką VI šiuo metu daro, kad juos sureguliuotų. Dėmesys skiriamas trims pasirinktiems pagrindiniams procesams, kuriems, kaip manoma, gali labiausiai grėsti specifiniai sukčiavimo rizikos veiksniai:

- pareiškėjų atranka;
- veiksmų įgyvendinimas ir patikra;
- tvirtinimas ir mokėjimai.

Galutinis sukčiavimo rizikos vertinimo rezultatas – specifinių rizikos veiksnių, dėl kurių, remiantis pačios institucijos atliktu sukčiavimo rizikos vertinimu, šiuo metu nepakankamai daroma, nustatymas, siekiant galimo sukčiavimo tikimybę ar poveikį sumažinti iki priimtino lygio. Tuomet šiuo vertinimu bus vadovujamasi reaguojant į trūkumus, pasirenkant veiksmingas ir proporcingas kovos su sukčiavimu

---

³ Kadangi Europos teritorinio bendradarbiavimo atveju VI yra atsakingos už visas funkcijas, atliekant šį rizikos vertinimą reikėtų atsižvelgti į sukčiavimo rizikos veiksnus visoje programos srityje ir siekti užtikrinti, kad prireikus būtų nustatytos veiksmingos ir proporcingos kovos su sukčiavimu priemonės.

priemonės iš rekomenduojamų riziką mažinančių kontrolės priemonių sąrašo. Kartais galima išvada, kad daugelis likutinės rizikos veiksnių buvo pašalinta, todėl reikia labai mažai papildomų kovos su sukčiavimu priemonių, jei jų dar apskritai reikia. Pagal visus vertinimo scenarijus galima manyti, kad VI galėtų pateikti argumentų savo išvadoms pagrįsti.

2. SĄVOKŲ APIBRĖŽTYS

Šiame rizikos vertinime kalbama tik apie specifinius sukčiavimo rizikos veiksnius, bet ne apie pažeidimus. **Tačiau, vertinant netiesiogiai, veiksmingas priemonės įgyvendinimas taip pat gali turėti poveikio pažeidimų, kurie laikomi platesne kategorija nei sukčiavimas, prevenciją ir nustatymą apskritai.**

Sukčiavimą nuo pažeidimo skiria tyčios elementas⁴.

2.1. Pažeidimo apibrėžtis

1995 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamente (EB, Euratomas) Nr. 2988/95 dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos⁵ pateikiama plati pažeidimo sąvoka, į kurią įtraukti tiek tyčiniai, tiek netyčiniai ekonominės veiklos vykdytojų pažeidimai.

Reglamento (EB) Nr. 2988/95 1 straipsnio 2 dalyje pateikiam tokia **pažeidimo** apibrėžtis:

„tai bet kuris Bendrijos teisės aktų nuostatų pažeidimas, susijęs su ekonominės veiklos vykdytojo veiksmų ar neveikimo, dėl kurio Bendrijos bendrajam biudžetui ar jų valdomiems biudžetams padaroma žala sumažinant ar iš viso prarandant pajamas, gaunamas iš tiesiogiai Bendrijų vardu surinktų nuosavų lėšų, arba darant nepagrįstas išlaidas.“

2.2. Sukčiavimo apibrėžtis Sutartyje

Konvencijoje dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos⁶, parengtoje vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu, su išlaidomis susijęs **sukčiavimas** apibrėžiamas kaip bet koks tyčinis veikimas ar neveikimas, susijęs su:

„suklastotų, neteisingų ar neišsamių pareiškimų ar dokumentų naudojimu ar pateikimu, kurio padariniai yra Europos Bendrijų bendrojo biudžeto arba Europos Bendrijų valdomų ar jų vardu valdomų biudžetų lėšų pasisavinimas ar neteisėtas užlaikymas,

tuos pačius padarinius sukeliančiu informacijos neatskleidimu pažeidžiant konkrečių įsipareigojimų;

⁴ Sukčiavimo priežastys nagrinėjamos 2009 m. vasario 18 d. dokumente COCOF 09/0003/00 „Informacinis pranešimas apie sukčiavimo ERPF, ESF ir SF rodiklius“.

⁵ OL L 312, 1995 12 23, p. 1.

⁶ OL C 316, 1995 11 27, p. 49.

netinkamu tokių lėšų naudojimui tiems tikslams, kuriems jos buvo iš pradžių skirtos.“

2.3. Korupcijos apibrėžtis

Komisija vartoja plačią korupcijos sąvokos apibrėžtį – tai piktnaudžiavimas (vieša) padėtimi siekiant privačios naudos. Korupciniais mokėjimais sudaromos sąlygos daugeliui kitų sukčiavimo rūšių, pvz., sąskaitų klastojimui, netikroms išlaidoms arba sutarties reikalavimų nevykdymui. Labiausiai paplitusi korupcijos forma yra korupciniai mokėjimai ar kitos lengvatos; gavėjas (pasyvioji korupcija) priima kyšį iš davėjo (aktyvioji korupcija) mainais už paslaugą.

3. PAČIOS INSTITUCIJOS ATLIEKAMAS RIZIKOS VERTINIMAS

3.1. Priemonė

Pagrindinis **1 priede** pateiktos rizikos vertinimo priemonės tikslas – padėti VI pačiai įvertinti konkrečių sukčiavimo būdų poveikį ir tikimybę. Specifiniai vertintini sukčiavimo rizikos veiksniai buvo nustatyti panaudojus žinias apie ankstesnius sukčiavimo atvejus sanglaudos politikos srityje, taip pat apie visuotinai pripažintas ir pasikartojančias sukčiavimo schemas. Kitaip tariant, į priemonę įtrauktas specifinių pripažintų rizikos veiksnių rinkinys. Visus kitus žinomus konkrečios vertinamos programos ir (arba) regiono rizikos veiksnius turėtų įtraukti pačios institucijos atliekamo rizikos vertinimo grupė (žr. 3.2 skirsnį).

1 priedo gairėse išsamiai paaiškinama, kaip užpildyti sukčiavimo rizikos vertinimo priemonę.

Priemonė apima specifinių ir visuotinai pripažintų sukčiavimo rizikos veiksnių, kurie yra ypač svarbūs pagrindiniams procesams, tikimybę ir poveikį:

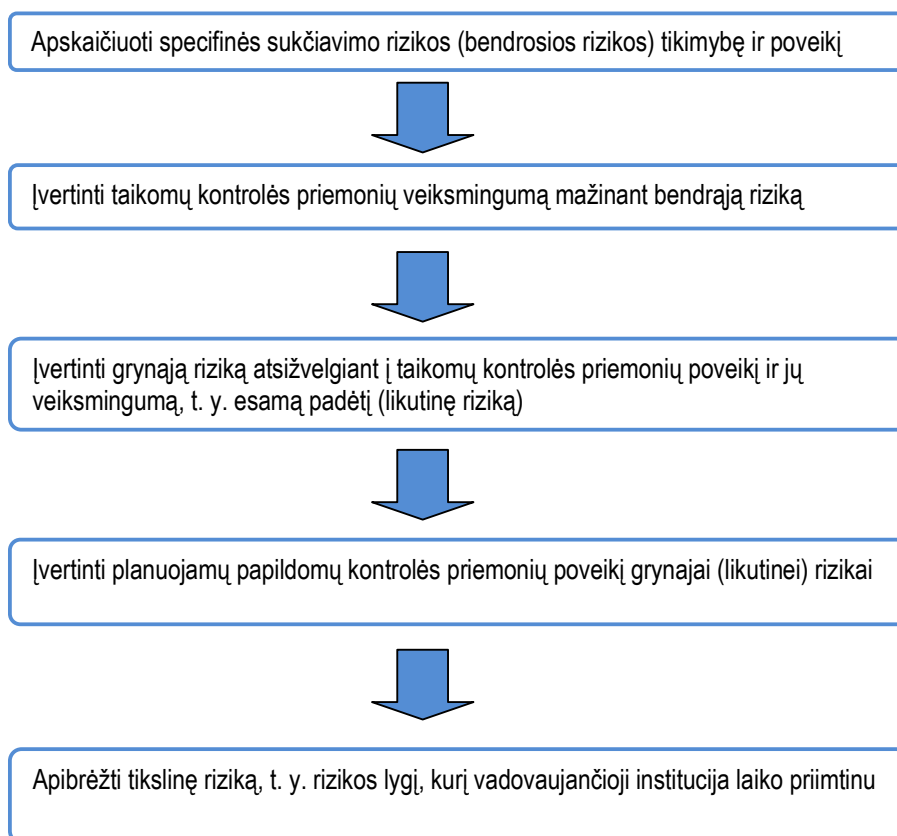
- pareiškėjų atranka (skaičiuoklės 1 lentelė);
- paramos gavėjų vykdomas projektų įgyvendinimas, daugiausia dėmesio skiriant viešiesiems pirkimams ir darbo sąnaudoms (2 lentelė);
- VI išlaidų tvirtinimas ir mokėjimai (3 lentelė).

Prieš kiekvieną skirsnį yra titulinis lapas, kuriame išvardijami specifiniai tam skirsniai reikšmingi rizikos veiksniai.

Be to, VI rekomenduojama įvertinti bendrus sukčiavimo rizikos veiksnius, susijusius su viešųjų pirkimų sutartimis, kurias ji gali tiesiogiai valdyti, pvz., perkant technines pagalbos paslaugas (4 lentelė). Jeigu VI nevykdo jokio viešojo pirkimo, kuriam reikalingas sukčiavimo rizikos vertinimas, 4 skirsnio pildyti nereikia.

Šio sukčiavimo rizikos vertinimo metodiką sudaro **penki pagrindiniai etapai:**

Vertinant kiekvieną specifinį rizikos veiksnių, bendras tikslas yra įvertinti bendrąją specifinių sukčiavimo būdų riziką ir tuomet nustatyti bei įvertinti taikomų kontrolės priemonių veiksmingumą siekiant sumažinti šių sukčiavimo rizikos veiksnių buvimo arba nenustatymo tikimybę. Tuomet bus nustatyta esama grynoji rizika, į kurią atsižvelgiant reikėtų sudaryti vidaus veiksmų planą, jeigu likutinė rizika yra didelė arba ypatingos svarbos, siekiant pagerinti kontrolės priemones ir dar labiau sumažinti neigiamų padarinių poveikį valstybei narei (t.y. prireikus įgyvendinti papildomas veiksmingas ir proporcingas kovos su sukčiavimu priemones, žr. **2 priede** pateiktą rekomenduojamų riziką mažinančių kontrolės priemonių sąrašą⁷).

3.2. Pačios institucijos atliekamo rizikos vertinimo grupės sudėtis

Atsižvelgiant į programos ir VI dydį, gali būti, kad kiekvieną įgyvendinimo procesą vykdys skirtingi VI departamentai. Rekomenduojama, kad atliekant vertinimą dalyvautų svarbiausi subjektai, kad jis būtų kuo sąžiningesnis ir kruopštesnis ir kad jį būtų galima atlikti veiksmingai ir sklandžiai. Todėl į vertinimo grupę galėtų būti įtraukta darbuotojų iš skirtingų VI departamentų, kurie atsakingi už skirtingas sritis, įskaitant veiksmų atranką, dokumentų patikrą ir patikrą vietoje, mokėjimų autorizavimą, taip pat tvirtinančiosios institucijos (TI) ir įgyvendinančiųjų institucijų atstovų. VI gali pageidauti apsvarstyti galimybę įtraukti kovos su sukčiavimu koordinavimo tarnybas (KSKT) ar kitas specializuotas institucijas,

⁷ Tai yra **neprivalomi siūlymai** taikyti papildomas kontrolės priemones, kad būtų dar labiau sumažinta likutinė rizika.

kurios atliekant vertinimo procesą galėtų pasidalyti savo konkrečia kovos su sukčiavimu patirtimi.

Kadangi AI tikrins visą rizikos vertinimą, geriau būtų, jeigu ji nesiimtų tiesioginio vaidmens spręsti dėl rizikos tikimybės lygio, tačiau gali būti numatyta, kad ji dalyvaus vertinimo procese kaip patariamoji institucija arba stebėtoja.

Dėl akivaizdžių priežasčių vertinimo nereikėtų užsakyti iš trečiųjų asmenų, nes norint jį atlikti būtina turėti pakankamai žinių apie veikiančią valdymo ir kontrolės sistemą ir programos paramos gavėjus.

3.3. Pačios institucijos atliekamo vertinimo dažnumas

Pirma, tinkamos veiksmingų ir proporcingų kovos su sukčiavimu procedūrų nustatymo tvarkos reikalavimų laikymasis – VI taikomų paskyrimo kriterijų dalis.

Pagal bendrą taisyklę rekomenduojama šią priemonę visiškai užpildyti kasmet arba kas antrus metus. Tačiau gali prireikti daugiau reguliarių pažangos vertinimų pagal veiksmų planus, susijusius su papildomomis nustatytomis kontrolės priemonėmis, rizikos aplinkos pokyčiais ir tolesniu vertinimo taškų tinkamumu (pvz., rengiant vadovybės susitikimus). Jeigu nustatytas labai nedidelis rizikos lygis ir per praėjusius metus nebuvo pranešta apie sukčiavimo atvejus, VI gali nuspręsti persvarstyti savo institucijos atliktą vertinimą tik kas antrais metais. Atsiradus bet kokiam naujam sukčiavimo atvejui arba padarius svarbių VI procedūrų pakeitimų ir (arba) pasikeitus pagrindiniams jos darbuotojams, turėtų būti iš karto peržiūrimi numanomi sistemos ir pačios institucijos atliekamo rizikos vertinimo atitinkamų dalių trūkumai.

4. VEIKSMINGŲ IR PROPORCINGŲ KOVOS SU SUKČIAVIMU PRIEMONIŲ BŪTINŲJŲ REIKALAVIMŲ GAIRĖS

Nors šiame skirsnyje pateikiamos bendros gairės dėl principų ir metodų, kuriuos VI turėtų taikyti kovodama su sukčiavimu, **2 priede** prie kiekvienos specifinės rizikos, nustatytos atliekant sukčiavimo rizikos vertinimą, numatytos rekomenduojamos neprivalomos riziką mažinančios kontrolės priemonės, kurios galėtų būti įgyvendintos siekiant sumažinti rizikos veiksnius iki priimtino lygio.

Šiame skyriuje nurodyti būtinieji standartai, kuriuos rekomenduojama taikyti VI, yra susiję su kovos su sukčiavimu ciklu.

Norint sėkmingai kovoti su sukčiavimo reiškiniu, Komisija rekomenduoja VI suformuoti struktūrinį požiūrį į kovą su sukčiavimu. Kovos su sukčiavimu ciklą sudaro keturios svarbiausios dalys: prevencija, nustatymas, pataisos ir baudžiamasis persekiojimas. Suderinus išsamų sukčiavimo rizikos vertinimą, tinkamas prevencijos ir nustatymo priemonės, taip pat koordinuotus ir laiku atliekamus kompetentingų institucijų tyrimus, būtų galima gerokai sumažinti sukčiavimo riziką ir sudaryti tinkamą pagrindą atgrasyti nuo sukčiavimo.

4.1. Kovos su sukčiavimu politika

Daug organizacijų pasitelkia kovos su sukčiavimu politiką, kad praneštų apie savo ryžtą kovoti su sukčiavimu ir į jį pašalinti. Įgyvendinant tokią politiką, kuri turėtų būti paprasta ir tikslingai orientuota, reikėtų atsižvelgti į tokias temas:

- kovos su sukčiavimu kultūros formavimo strategijos;
- atsakomybės už kovą su sukčiavimu paskirstymas;
- priemonės, kurias pasitelkiant pranešima apie įtariamą sukčiavimą;
- įvairių subjektų bendradarbiavimas.

Ši politika turėtų būti matoma organizacijoje, (informaciją apie ją pateikiant visiems naujiems darbuotojams, paskelbta intranete) ir darbuotojams turėtų būti aišku, kad ji aktyviai įgyvendinama pasitelkiant tokius būdus kaip reguliarius naujausios informacijos suteikimas sukčiavimo klausimais ir pranešimas apie sukčiavimo tyrimų rezultatus. Žr. pareiškimo dėl kovos su sukčiavimu politikos šabloną, pateiktą **3 priede**; jame pateikiamas neprivalomas pareiškimo dėl kovos su sukčiavimu politikos šablonas toms VI, kurios nori taikyti ne tik tiesioginius reglamentavimo reikalavimus, bet ir įforminti savo oficialią poziciją dėl sukčiavimo ir korupcijos bei apie ją pranešti institucijos viduje ir išorėje.

4.2. Prevencija

Jeigu VI rodo aišką įsipareigojimą kovoti su sukčiavimu ir korupcija, didina informuotumą apie savo prevencines ir sukčiavimo nustatymo kontrolės priemones ir yra pasiryžusi perduoti bylas kompetentingoms institucijoms, kad šios jas ištirtų ir pritaikytų sankcijas, ji nusiųs aiškią žinią kiekvienam galimam nusikaltimo vykdytojui ir galbūt pakeisti elgesį sukčiavimo atveju ir požiūrį į jį.

Kadangi sukčiavimą įrodyti ir atitaisyti žalą geram vardui sunku, paprastai pageidautina užkirsti kelią sukčiavimui, užuot galvojus, ką daryti įvykus sukčiavimo faktui. Dažniausiai prevencijos metodai susiję su galimybių sukčiauti mažinimu įdiegiant griežtą vidaus kontrolės sistemą ir atliekant iniciatyvų, struktūrinę ir tikslinę sukčiavimo rizikos vertinimą, tačiau kovai su bet koku galimu sukčiavimo pateisinimu taip pat galima pasitelkti išsamius mokymus ir informuotumo didinimo veiklą bei **etikos kultūros** sklaidą.

Didžiausią poveikį turinti prevencinė nuo sukčiavimo apsauganti priemonė – griežtos vidaus kontrolės sistemos, kuri turėtų būti sukurta ir valdoma kaip proporcingas atsakas į rizikos veiksnius, nustatytus atliekant rizikos vertinimą, taikymas. Tačiau organizacija taip pat turėtų imtis veiksmų, kad sukurtų tinkamas struktūras ir kultūrą, siekdama atgrasyti nuo galimo sukčiavimo.

4.2.1. Etikos kultūra

Labai svarbu kurti sukčiavimui nepakančią aplinką siekiant atgrasyti potencialius sukčiautojus ir kuo labiau padidinti darbuotojų ryžtą kovoti su sukčiavimu VI. Šią kultūrą galima kurti derinant konkrečias kovos su sukčiavimu struktūras ir politikos priemones, kaip parodyta antrajame pirmiau pateiktos diagramos apskritime ir išsamiau aptarta toliau, taip pat taikant bendresnius mechanizmus ir elgsenos modelius:

- **misijos pareiškimas** – aiškus pareiškimas, matomas visiems vidaus ir išorės stebėtojams, kuriuo parodoma, kad VI siekia atitikti aukščiausius etikos standartus;
- **deramas vadovybės požiūris** – VI aukščiausio lygmens pranešimas raštu ir (arba) žodžiu, jog iš darbuotojų bei paramos gavėjų tikimasi, kad jie laikysis aukščiausio etinio elgsio standarto (jį galima pateikti dotacijų raštuose ir sutartyse);
- **elgsio kodeksas** – vienareikšmiai suformuluotas etikos kodeksas; darbuotojai turi reguliariai deklaruoti, kad jo laikosi, jis apima tokius dalykus kaip:
  - interesų konfliktas – paaiškinimas, reikalavimai ir interesų deklaravimo procedūros;
  - dovanų ir svetingumo politika – paaiškinimai ir darbuotojų atsakomybė, kad šios politikos būtų laikomasi;
  - konfidenciali informacija – paaiškinimas ir darbuotojų atsakomybė;
  - reikalavimai, taikomi pranešimams dėl įtariamo sukčiavimo.

Trumpai tariant, darbuotojai turėtų laikytis tokių principų kaip padorumas, objektyvumas, atskaitingumas ir sąžiningumas.

4.2.2. Atsakomybės sričių paskirstymas

VI turi būti aiškiai paskirstyta atsakomybė, tenkanti už valdymo ir kontrolės sistemų, atitinkančių ES reikalavimus, diegimą ir patikrinimą, kad šios sistemos veiksmingai veikia užkertant kelią sukčiavimui, jį nustatant ir ištaisant padėtį. Taip siekiama užtikrinti, kad visi subjektai gerai suvoktų savo atsakomybę ir pareigas ir visiems viduje ir išorėje (galimiems programų paramos gavėjams) praneštų, kad organizacija laikosi koordinuoto požiūrio į kovą su sukčiavimu.

4.2.3. Mokymas ir informuotumo didinimas

Prireikus formalųjį mokymą ir informuotumo didinimą galima įtraukti į bendrą organizacijos rizikos valdymo strategiją. Visi darbuotojai galėtų būti mokomi teorinių ir praktinių dalykų, siekiant didinti informuotumą apie VI kovos su sukčiavimu kultūrą ir padėti darbuotojams nustatyti įtariamo sukčiavimo atvejus bei į juos reaguoti. Tai galėtų būti išsami informacija apie bet kokią kovos su sukčiavimu politiką, konkrečius vaidmenis, atsakomybės sritis ir pranešimo mechanizmus.

Informuotumą galima didinti ir ne tokiais formaliais būdais, pavyzdžiui, per naujienlaiškius, plakatus, intraneto svetaines arba įtraukiant atitinkamus klausimus į grupės susitikimų darbotvarkę.

4.2.4. *Vidaus kontrolės sistemos*

Geriausiai apsiginti nuo galimo sukčiavimo galima parengus gerai organizuotą ir veikiančią vidaus kontrolės sistemą, kurią taikant pagrindinė kontrolės priemonių užduotis būtų veiksmingai sumažinti nustatytų veiksmų keliamą riziką.

Valdymo patikrinimai turi būti išsamūs, o susijusios patikros vietoje turėtų būti grindžiamos rizikos vertinimu ir būti tinkamos aprėpties. **Jeigu valdymo patikrinimai bus nuodugnūs, tikimybė nustatyti galimus sukčiavimo atvejus bus didesnė.** Darbuotojai, atsakingi už dokumentų patikras ir valdymo patikrinimus vietoje, turėtų žinoti Komisijos ir visas nacionalines sukčiavimo rodiklių gaires (žr. toliau).

4.2.5. *Duomenų analizė ir priemonė ARACHNE*

Tobulėjant duomenų rinkimui, saugojimui ir analizei, atsiranda galimybė kovoti su sukčiavimu. Tinkamai atsižvelgiant į kiekvienos valstybės narės teisės aktais nustatytas ribas, šiuo etapu, siekiant gerokai praturtinti rizikos vertinimo procesą, galima naudoti duomenų analizę, sutikrinti duomenis su kitomis viešojo ar privačiojo sektoriaus organizacijomis (pvz., mokesčių institucijomis, vyriausybės departamentais, kredito patikros institucijomis) ir nustatyti potencialiai didelės rizikos atvejus dar prieš skiriant finansavimą.

Kovos su sukčiavimu (ir pažeidimais) tikslais Komisija siūlo VI specialią duomenų gavybos priemonę ARACHNE, skirtą projektams, kuriems gali grėsti sukčiavimo rizika, interesų konfliktas ir pažeidimai, nustatyti. ARACHNE yra rizikos vertinimo priemonė, kurią taikant, galima padidinti projektų atrankos, valdymo patikrinimų ir audito veiksmingumą bei dar labiau sustiprinti sukčiavimo nustatymą, prevenciją ir išaiškinimą. Šią priemonę sukūrė Komisija ir ji ypač tinka fondų srities sukčiavimo rizikos veiksniams nustatyti ir įvertinti, įskaitant, be kitų sričių, viešuosius pirkimus, kur ypač linkstama sukčiauti ir daryti pažeidimus, pavyzdžiui, viešojo pirkimo dalyvių neteisėto susitarimo atvejais.

2013m. gegužės 17d. Komisija per duomenų apsaugos tarnybą pateikė būtiną pranešimą Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūnui apie išankstinę patikrą, susijusią su asmens duomenų tvarkymu, ir šis pareigūnas, išsamiai patikrinęs atitinkamą teisinį pagrindą, 2014m. vasario 17d. pateikė teigiamą nuomonę dėl ARACHNE atitikties Reglamento (EB) Nr.45/2001 nuostatomis⁸. Joje buvo pateikta ir tam tikrų svarstymų dėl specialių duomenų kategorijų tvarkymo siekiant užtikrinti jų būtinumą, proporcingumą ir kokybę. Kitos rekomendacijos buvo susijusios su grįžtamojo ryšio grandine siekiant užtikrinti duomenų tikslumą, aukštos duomenų kokybės užtikrinimo

---

⁸ 2000m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.45/2001 dėl asmenų apsaugos Bendrijos institucijoms ir įstaigoms tvarkant asmens duomenis ir laisvo tokių duomenų judėjimo.

priemonės, duomenų perdavimo OLAF ir Europos Audito Rūmams kiekvieno konkretaus atvejo analizę, duomenų ištrynimą praėjus pagrįstam laikui ir informacijos teikimą duomenų subjektams. Visi šie svarstymai ir rekomendacijos yra išsamiai analizuojami, kad Komisija juos įgyvendintų.

Tinkamą ARACHNE naudojimą Komisija laikys gerąja patirtimi, kad nustatytų pavojaus ženklus ir tikslingai taikytų kovos su sukčiavimu priemones; į jos tinkamą naudojimą derėtų atsižvelgti vertinant esamų prevencinių ir sukčiavimo nustatymo kontrolės priemonių tinkamumą. 2014m. ši priemonė bus laipsniškai pateikta visoms toms valstybėms narėms, kurios savanoriškai nuspręs ją įgyvendinti, kad toliau tobulintų savo sukčiavimo rizikos valdymo kontrolės priemones. Priešingai požiūriui, kad viena priemonė turėtų tikti visiems, valstybių narių sprendimas dėl jos gali skirtis, be to, jis gali būti skirtingas dėl vienos valstybės narės programų ir (arba) regionų, nes, remiantis naujausios ES finansinių interesų apsaugos ataskaitos duomenimis⁹, faktinė padėtis išaiškinto ir Komisijai pranešto sukčiavimo požiūriu valstybėse narėse taip pat labai skiriasi.

4.3. Nustatymas ir pranešimas

Prevenciniai metodai negali visiškai apsaugoti nuo sukčiavimo, todėl vadovaujančiajai institucijai reikia sistemų, kurias taikant sukčiavimas būtų nustatytas laiku. Tokie metodai apima analizės procedūras neįprastiems atvejams išaiškinti (pvz., duomenų gavimo priemonės, kaip antai priemonė ARACHNE), griežti pranešimo mechanizmai ir einamieji rizikos vertinimai.

Griežta etikos kultūra ir patikima vidaus kontrolės sistema negali užtikrinti visiškos apsaugos nuo sukčiautojų. Todėl sukčiavimo strategijoje reikia atsižvelgti į tai, kad sukčiavimo atvejų vis vien gali pasitaikyti, todėl turi būti sukurtos ir įgyvendintos tam tikros sukčiavimo išaiškinimo priemonės.

4.3.1. Tinkamo požiūrio formavimas

VI galėtų imtis sukčiavimo rizikos veiksnių šalinimo taikydama specializuotus ir tikslingai orientuotus metodus kartu su paskirtaisiais asmenimis, atsakingais už šių metodų taikymą. Be to, visi asmenys, dalyvaujantys įgyvendinant struktūrinio finansavimo ciklą, turi dalyvauti ir pastebėti galimą sukčiavimą ir tuomet imtis dėl jo veiksmų. Tam būtina suformuoti tinkamą požiūrį. Reikėtų skatinti sveiką skepticizmą, taip pat teikti naujausias žinias apie tai, kokie požymiai galėtų būti galimo sukčiavimo pavojaus ženklai.

4.3.2. Sukčiavimo rodikliai (pavojaus ženklai)

Sukčiavimo rodikliai – tai konkretesni požymiai arba pavojaus ženklai, rodantys, kad yra sukčiaujama, kai būtina neatidėliotina reakcija siekiant patikrinti, ar reikia imtis papildomų veiksmų.

Rodikliai taip pat gali būti siejami su ta veikla, kuri yra dažnai vykdoma įgyvendinant struktūrinio finansavimo programas, pavyzdžiui, su viešuoju

---

⁹ Europos Sąjungos finansinių interesų apsauga. Kova su sukčiavimu. 2012 m. metinė ataskaita, COM(2013)548 *final*, 2013 7 24.

pirkimu ir darbo sąnaudomis. Šiuo tikslu Komisija pateikė valstybėms narėms tokią informaciją:

- 2009 m. vasario 18 d. COCOF 09/0003/00 Informacinis pranešimas dėl ERPF, ESF ir SF sukčiavimo rodiklių;
- OLAF nuasmenintų bylų rinkinys. Struktūriniai veiksmai;
- OLAF interesų konfliktų praktinis vadovas;
- OLAF suklastotų dokumentų praktinis vadovas.

Šiuos leidinius reikėtų atidžiai perskaityti, o jų turinį skelbti visiems darbuotojams, užimantiems tokias pareigas, kurias eidami jie galėtų nustatyti tokių elgesį. Visų pirma šie rodikliai turėtų būti žinomi visiems, atliekantiems funkcijas, susijusias su paramos gavėjų veiklos patikra, pavyzdžiui, atliekantiems dokumentų patikras ir valdymo patikrinimus vietoje ar stebėjimo tikslais vykdančiams kitokius apsilankymus.

4.3.3. Pranešimo mechanizmai

Vykdamas sukčiavimo prevenciją ir nustatant sukčiavimo atvejus svarbu nustatyti aiškius pranešimo mechanizmus ir skatinti juos naudoti. Tokie mechanizmai turėtų padėti pranešti ir apie įtariamą sukčiavimą, ir kontrolės trūkumus, dėl kurių VI sukčiavimo rizika galėtų padidėti. VI turėtų taikyti aiškius pranešimo mechanizmus, kurie užtikrintų **pakankamą kovos su sukčiavimu klausimų koordinavimą su audito institucija ir kompetentingomis valstybės narės tyrimo institucijomis**, įskaitant kovos su korupcija institucijas.

Apie rezultatus, pasiektus taikant veiksmingas kovos su sukčiavimu priemones, ir apie įtariamus sukčiavimo atvejus Komisijai bus pranešama VI teikiant metinę ataskaitų santrauką ir valdymo nuomonę. Metinėje AI kontrolės ataskaitoje taip pat bus skyrius, skirtas per metus išaiškintiems sukčiavimo atvejams.

Teikiant darbuotojams informaciją apie šiuos pranešimo mechanizmus ir rengiant jiems susijusius mokymus, būtina užtikrinti, kad darbuotojai:

- suprastų, kada reikėtų pranešti apie įtarimą sukčiavimu ar netinkamas kontrolės priemones;
- būtų įsitikinę, kad vadovybė imsis veiksmų dėl šių įtarimų;
- būtų įsitikinę, kad jie gali pranešti konfidencialiai ir kad organizacija netoleruoja atsakomųjų priemonių darbuotojui, pranešusiam apie įtarimus.

Apie įtarimus sukčiavimu OLAF turi pranešti valstybės narės paskirta institucija, laikydamasi BNR 122 straipsnio reikalavimų. Be to, paramos gavėjams reikėtų pranešti apie tai, kaip jie gali kreiptis į OLAF ir pateikti jiems visą turimą informaciją¹⁰.

---

¹⁰ 2009 m. vasario 18 d. COCOF 09/0003/00 Informacinis pranešimas dėl ERPF, ESF ir SF sukčiavimo rodiklių, jame taip pat pateikta informacijos apie pranešimo procedūras.

4.4. Tyrimas, pataisos ir baudžiamasis persekiojimas

Įtarus sukčiavimu ir tinkamai apie tai pranešus, VI privalo perduoti bylą atitinkamai valstybės narės institucijai, įskaitant, jei reikia, kovos su korupcija institucijas, kad ši ją išnagrinėtų ir pritaikytų sankcijas, ir atitinkamai informuoti OLAF.

VI taip pat turėtų išsamiai ir kritiškai patikrinti visas susijusias vidaus kontrolės sistemas, dėl kurių galėjo būti ar iš tikrųjų buvo sukčiaujama.

Laikantis nacionalinių ir ES reikalavimų išaiškinus įtariamą sukčiavimo atvejį ir apie jį pranešus, turi būti pradėtas išmokų susigrąžinimo ir baudžiamojo persekiojimo procesas, o kompetentinga institucija turėtų įvertinti, ar prireikus reikėtų pradėti tyrimą.

4.4.1. Susigrąžinimas ir baudžiamasis persekiojimas

Iš VI ir TI reikalaujama, kad paramos gavėjai sugrąžintų nepagrįstai išmokėtas sumas, todėl jos turėtų užtikrinti, kad griežtai laikantis jų procedūrų galima imtis tolesnių veiksmų dėl sukčiaujant panaudotų ES lėšų susigrąžinimo. Taip pat šios procedūros turėtų būti aiškios tais atvejais, kai bus nagrinėjamos civilinės ir baudžiamosios bylos. **Tokių sankcijų įgyvendinimas ir jų matomumas yra svarbi galimų sukčiautojų atgrasymo priemonė**, todėl VI turėtų aktyviai siekti tokių rezultatų.

4.4.2. Tolesni veiksmai

Kompetentingoms institucijoms ištyrus sukčiavimą arba perdavus atvejį tirti atitinkamoms institucijoms, reikėtų peržvelgti visus procesus, procedūras ar kontrolės priemones, susijusias su galimu ar faktiniu sukčiavimu. Tai turėtų būti atliekama objektyviai ir savikritiškai, ir turėtų būti padarytos aiškios išvados dėl pastebėtų trūkumų ir įgytos patirties, imantis aiškių veiksmų ir nustatant atsakingus asmenis bei terminus. Šią informaciją taip pat reikėtų įtraukti į kitą pačios institucijos atliekamo rizikos vertinimo patikrą, kaip nurodyta 3.3 skirsnyje.

Reikėtų užtikrinti visokeriopą bendradarbiavimą su tyrimo, teisėsaugos ar teisminėmis institucijomis, visų pirma saugant sukčiavimo bylą medžiagą saugiose vietose ir užtikrinant tinkamą jos perdavimą darbuotojų judumo atveju.

5. AI ATLIEKAMAS VI SUKČIAVIMO RIZIKOS VERTINIMO IR JOS KOVOS SU SUKČIAVIMU PRIEMONIŲ AUDITAS

5.1. AI patikros lapas

Pasiūlymas dėl AI atliekamo VI (ir jos tarpinių institucijų) audito, kurio metu tikrinama, ar laikomasi BNR 125 straipsnio 4 dalies c punkto, patikros lapų pateikiamas **4 priede**. Šiuos lapus galima įtraukti į patikros lapus, kuriuos AI naudoja sistemų auditui atlikti.

Patikros lapus taip pat gali naudoti nepriklausoma institucija, atsakinga už valdymo ir kontrolės sistemos vertinimą, siekiant vadovaujantis BNR 124 straipsnio 2 dalimi pagrįsti paskyrimą.

5.2. AI patikrų dažnumas

Atlikdama valdymo ir kontrolės sistemų veikimo auditą, AI turėtų kuo ankstesniu programavimo laikotarpio etapu patikrinti, ar VI veiksmingai įgyvendina kovos su sukčiavimu priemones¹¹. Atsižvelgiant į tokio audito rezultatus ir į nustatytą sukčiavimo aplinkoje riziką, veiksmų įgyvendinimo auditai gali būti atliekami taip dažnai, kaip to reikia. Kai kada tam gali reikėti atlikti metinį veiksmų įgyvendinimo auditą, atsižvelgiant į įtariamo sukčiavimo pagal kiekvieną programą sunkumą. Ir šiuo atveju rekomenduojama laikytis tikslingai orientuoto ir proporcingo požiūrio (į riziką). Išvadas reikėtų įtraukti į AI metinę kontrolės ataskaitą.

AI, atlikdamos sistemų auditą, taip pat turėtų sistemingai tikrinti veiksmingų ir proporcingų kovos su sukčiavimu priemonių įgyvendinimą tarpinėse institucijose.

---

¹¹ Europos teritorinio bendradarbiavimo atveju, jeigu viena AI negali to padaryti, jai turėtų padėti auditorių grupė.